

УДК 378.22.012:[373.5:796/799]

Юрій Дутчак

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання і спорту,
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький, Україна
ORCID 0000-0002-2461-3739
yrdutchak@ukr.net

Нікіта Дмитришин

студент академічної групи ФКС-19-1,
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький, Україна
nikitageng@gmail.com

ПРИНЦИПИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Стаття присвячена теоретичному дослідженню основних принципів, що гарантують якість професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури. Зазначено, що педагогічні принципи є одними з основних чинників, що забезпечують досягнення запланованих результатів освітнього процесу. Установлено, що педагогічні принципи можуть поділятися на групи залежно від певної ознаки. Зазначено, що забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури – це сукупність процедур і діяльності, що відповідають вимогам держави і суспільства та мають за мету гарантування

й покращання ефективності надання магістрантам освітніх послуг, які передбачають формування їх професійно орієнтованих знань, умінь і навичок, навчання фізичних вправ, розвиток фізичних здібностей і виховання морально-вольових якостей. Забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури ґрунтується на групах принципів: загальнодидактичних, організаційних і фізичного виховання. У групі загальнодидактичних принципів виокремлено: принципи актуальності, відкритості, гуманізації, демократизації, доступності, єдності теорії і практики, інформатизації, інтегрованості, креативності, модульності, неперервності, послідовності, фундаментальності. Принципи варіативності, мотивації, проблемності, поєднання колективних та індивідуальних форм навчання, самонавчання входять до групи організаційних принципів. До групи принципів фізичного виховання включено: принципи безперервності, гармонійного розвитку особистості, зв'язку з життєдіяльністю та/або з трудовою діяльністю, доступності та індивідуалізації, оздоровчої спрямованості, систематичності. Охарактеризовані означені принципи, що забезпечують якість професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури.

Ключові слова: принципи; педагогічні принципи; забезпечення якості; професійна підготовка; майбутні магістри середньої освіти з фізичної культури.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року визначає питання забезпечення системного підвищення якості освіти як такої, що потребують першочергового вирішення, адже сьогоденне підвищення якісного рівня освіти є запорукою економічного зростання держави та розв'язання соціальних проблем суспільства у найближчому майбутньому.

З огляду на означене постає необхідність пошуку ефективних і дієвих шляхів модернізації освітнього процесу майбутніх професіоналів, що передбачають оновлення змісту професійної підготовки з урахуванням вимог держави та стейкхолдерів (зовнішніх і внутрішніх).

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що питання підвищення ефективності освітнього процесу розглядалися вітчизняними та зарубіжними авторами.

Зміст модернізації вищої освіти і підвищення її якості на інноваційних засадах, як вважає Н. О. Белікова, в узгодженні змісту навчальних планів підготовки майбутніх фахівців із програмами підготовки фахівців у закордонних країнах та їх адаптації в межах України; створенні у закладах вищої освіти таких умов, які дозволять подолати традиційні межі розподілу між “навчальним”, “позанавчальним” і “вільним” часом з метою розвитку креативного мислення, творчого осмислення й опанування інноваційних професійних технологій і саморозвитку студента; постійному оновленні змісту підготовки майбутніх фахівців відповідно до досягнень науки, техніки і технологій, наук про суспільство і людину, забезпечення варіативності і гнучкості навчальних планів та програм, їх оперативного реагування на потреби суспільної і виробничої практик; широкому і всебічному використанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, електронних навчально-методичних комплексів, електронних підручників тощо; автоматизованому поточному і проміжному контролю знань; орієнтацію не тільки на професійну, але й на особистісну складову професійної підготовки [1, с. 163].

З позицій нашого дослідження особливу актуальність має концепція особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту, яку розробила Л. П. Сущенко. Дослідниця довела, що результатом і метою професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у закладах вищої освіти є формування смислової парадигми особистості майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту; технології її реалізації зорієнтовані на побудову індивідуальних траєкторій розвитку студентів вищих навчальних закладів, задоволення індивідуальних освітніх потреб та стимулювання їх зростання з опорою на прагнення особистості майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту до професійного самовизначення, професійної самореалізації та професійної самоактуалізації упродовж життя [2, с. 7].

Дослідники Z. Kafi, K. Motallebzadeh, H. Khodabakhshzadeh і M. Zeraatpisheh вважають, що забезпечення якості професійної підготовки майбутніх фахівців корелюється з професійним досвідом та кваліфікацією науково-педагогічних працівників закладу вищої освіти [3, с. 319].

Зазначаємо, що забезпечення якості професійної підготовки майбутніх педагогічних фахівців з фізичної культури у сучасній педагогічній науці розглядається фрагментарно та не системно.

Метою статті є обґрунтування та виокремлення основних принципів, що гарантуватимуть якість професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Гарантування якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури передбачає створення відповідних умов для особистісного і професійного розвитку майбутнього професіонала, успішної реалізації ним освітньо-виховних цілей і досягнення запланованих результатів.

Важливими чинниками, що забезпечують досягнення запланованих результатів є педагогічні принципи.

У Філософському енциклопедичному словнику подана така інтерпретація поняття “Принцип” (від лат. *principium* – начало, основа) – першооснова, те, що лежить в основі певної сукупності фактів, теорії, науки [4, с. 519].

Слушною є думка науковців З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюка, які трактують принципи у педагогіці як вихідні положення, залежні від цілей і завдань педагогічного процесу і визначають методи і форми навчання [5, с. 109].

Педагогічні принципи професійної підготовки, як вважають В. Я. Кикоть, А. М. Столяренко, не випадковий набір формулювань, а відображення цілісно функціонуючих у процесі підготовки, що впливають на її результати об’єктивних педагогічних закономірностей [6, с. 631]. У подальшому науковці виокремлюють принципи, які притаманні основним компонентам педагогічної системи підготовки, а саме: змістовні, організаційні та методичні.

Ми погоджуємося з думкою О. М. Ткаченко, що педагогічні принципи – це система вихідних педагогічних вимог, що взаємопов'язані та взаємообумовлені [7, с. 161]. У подальшому дослідниця пропонує поділяти принципи на групи за певними ознаками.

Характеризуючи принципи навчання, науковець Н. П. Волкова зазначає, що це певна система основних дидактичних вимог до навчання, дотримання яких забезпечує його ефективність [8, с. 215].

Переконані, що застосування адекватних принципів в освітньому процесі призводить до забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури.

Зазначаємо, що забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури – це сукупність процедур і діяльності, що відповідають вимогам держави і суспільства та мають за мету гарантування й покращання ефективності надання магістрантам освітніх послуг, які передбачають формування їх професійно орієнтованих знань, умінь та навичок, навчання фізичних вправ, розвиток фізичних здібностей і виховання морально-вольових якостей.

Ураховуючи специфіку майбутньої педагогічної діяльності магістрантів середньої освіти з фізичної культури та спираючись на дослідження науковців, зазначаємо, що забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури ґрунтується на групах принципів: загальнодидактичних, організаційних і фізичного виховання (див. рисунок).

До групи загальнодидактичних принципів віднесено: принципи актуальності, відкритості, гуманізації, демократизації, доступності, єдності теорії і практики, інформатизації, інтегрованості, креативності, модульності, неперервності, послідовності, фундаментальності.

Принцип актуальності забезпечує взаємозв'язок між освітніми компонентами та досягненнями науки та техніки, що постійно розвиваються. Означений принцип дає можливість оперативно та своєчасно вносити необхідні корективи у змістове наповнення освітніх компонент.

Принцип відкритості передбачає активну взаємодію закладів вищої освіти з різними соціальними інститутами, організаціями, за-

лучення досвідчених практиків до проведення навчальних занять з метою задоволення запитів органів влади різних рівнів і зовнішніх стейкхолдерів до якості підготовки майбутніх професіоналів.

Принципи забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури

Принцип гуманізації забезпечує формування у майбутнього магістра середньої освіти з фізичної культури гуманістичної спрямованості особистості, яка передбачає єдність загальнокультурного, соціально-морального та професійного розвитку особистості.

Принцип демократичності полягає у постійному оновленні змісту освіти, що передбачає утвердження загальнолюдських і громадянських цінностей в освітньому процесі. Означений принцип забезпечує встановлення суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин між учасниками освітнього процесу.

Принцип доступності забезпечує можливість кожному учаснику освітнього процесу отримувати всі можливі форми та типи освітніх послуг, що надаються закладом освіти.

Принцип єдності теорії і практики полягає у поглибленні знань, умінь і навичок, осмисленні суті явищ, що вивчаються шляхом виконання практичних завдань у процесі засвоєння теоретичних питань.

Принцип інформативності у сучасному, інформаційному світі є одним з пріоритетних. Формування конкурентоспроможного про-

фесіонала неможливе без достатнього рівня технологічної підготовленості та інформаційної культури.

Принцип інтеграції спрямований на формування системного мислення, розвиток умінь і здібностей, що виникають у процесі об'єднання знань з фундаментальних та професійно орієнтованих освітніх компонентів.

Принцип креативності характеризує творчу спрямованість професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури, що виявлятиметься в дивергентному мисленні, можливості імпровізації та виявлення нових методів під час вирішення професійних завдань. Нам імпонує думка А. Сгафт, що креативність – це обов'язковий компонент системи освіти, що забезпечить кращу зайнятість і підтримку економічних показників держави [9, с. 114].

Принцип модульності передбачає структурування матеріалу освітнього компонента у вигляді послідовності закінчених блоків (модулів) та використання різних видів та форм навчання, що підпорядковуються поставленій меті.

Принцип неперервності передбачає постійне оновлення знань, умінь і навичок майбутніх професіоналів для задоволення потреб особистості та суспільства, формування цілісного, системного та послідовного сприйняття буття.

Принцип послідовності передбачає здійснення освітнього процесу в нерозривній єдності мети, змісту, форм і методів навчання; викладання навчального матеріалу як цілісної системи взаємопов'язаних знань; дотримання наступності у викладанні освітніх компонентів; забезпечення випереджувального характеру теоретичної підготовки стосовно практичної; закріплення набутих знань і вмінь у процесі професійної підготовки.

Принцип фундаменталізації спрямований на підготовку мобільного конкурентоспроможного професіонала, що має високий рівень інтелектуального і творчого потенціалу та має внутрішню потребу в саморозвитку й самоосвіті.

У групі організаційних принципів виокремлено: принципи варіативності, мотивації, проблемності, поєднання колективних та індивідуальних форм навчання, самонавчання.

Принцип варіативності характеризує можливість надання майбутнім магістрам середньої освіти з фізичної культури у закладах вищої освіти повноцінних і якісних знань, умінь і навичок для формування ними власних (індивідуальних) освітніх траєкторій.

Принцип мотивації детермінується факторами впливу на особистість. Слушною є думка Л. П. Максимової стосовно поділу факторів впливу на особистість на зовнішні та внутрішні [10, с. 45]. У подальшому дослідниця до зовнішніх факторів відносить: глобалізацію та інформатизацію суспільства, інформатизацію професійного середовища, необхідність навчання упродовж усього життя, до внутрішніх – мотиваційно-стимулюючі (інтерес і схильність до обраної професії, переконаність у власній придатності до обраної професії), когнітивні (здатність самостійно приймати рішення щодо професійної діяльності, уміння працювати у колективі, здатність до адекватної самооцінки своїх можливостей у процесі опанування професією, схильність до самовдосконалення та розвитку), діяльнісно-практичні (можливість оптимально використовувати професійні знання, вирішувати проблемні ситуації у професійній діяльності).

Принцип проблемності передбачає моделювання проблемної ситуації майбутньої професійної діяльності, для вирішення якої наявних знань недостатньо та виникає необхідність самостійно формувати нові знання. Зазначаємо, що формування нових знань відбувається в результаті власної пізнавальної діяльності, яка приводить до формування професійного мислення.

Принцип поєднання індивідуальних і колективних форм навчання забезпечує врахування індивідуальних інтересів, особливостей і можливостей майбутніх професіоналів під час виконання колективних форм роботи. Реалізація даного принципу сприяє взаємному навчанню, формує уміння аналізувати, узагальнювати і креативно використовувати отриману з різних джерел інформацію; удосконалює навички “soft skills”.

Принцип самонавчання дозволяє розширити та підвищити якість знань, умінь і навичок майбутнього магістра середньої освіти з фізичної культури шляхом ознайомлення і вивчення додаткових джерел

інформації, участі у конференціях (очних і дистанційних), вебінарах та отримання консультацій.

До групи принципів фізичного виховання включено: принципи безперервності, гармонійного розвитку особистості, зв'язку з життєдіяльністю та/або з трудовою діяльністю, доступності та індивідуалізації, оздоровчої спрямованості, систематичності.

Принцип безперервності не допускає перерв у процесі фізичного виховання, які призводять до суттєвого зниження рівня фізичної підготовленості.

Принцип гармонійного розвитку особистості передбачає, що фізична культура у житті людини повинна посідати місце, пропорційне, з одного боку, потребам суспільства, а з іншого – інтересам самої особистості стосовно фізичної складової здоров'я.

Принцип зв'язку із життєдіяльністю та/або з трудовою діяльністю характеризує прикладну функцію фізичної культури у суспільстві – готувати членів суспільства до професійної діяльності, а за необхідності до участі у воєнно-бойових діях, а також забезпечити відповідний рівень життєдіяльності індивіда у навколишньому середовищі.

Принципи доступності та індивідуалізації передбачають визначення важкості та складності педагогічного завдання у процесі фізичного виховання, урахування особливості віку, статі, стану здоров'я та рівня підготовленості.

Принцип оздоровчої спрямованості фізичного виховання передбачає, що фізична культура повинна забезпечувати зміцненню здоров'я.

Принцип систематичності передбачає побудову освітнього процесу у вигляді певного алгоритму, що забезпечує чітку логіку і взаємозв'язок різних аспектів навчання та вдосконалення рухових навичок.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, обґрунтовано та виокремлено групи принципів (загальнодидактичні, організаційні та фізичного виховання), що забезпечують якість професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури.

Подальша логіка дослідження передбачає визначення форм, методів і засобів забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури.

Список використаних джерел

1. Белікова Н. О. Пріоритетні напрями модернізації вищої освіти України на сучасному етапі. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Сер. : Психолого-педагогічні науки, 2013. № 3. С. 161–165.
2. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2003. 46 с.
3. Zahra Kafі, Khalil Motallebzadeh, Hossein Khodabakhshzadeh, Mitra Zeraatpisheh Quality in English Language Teaching: Postulating a Prospective Quality Enhancement Model. *Research in English Language Pedagogy* Volume 8, 2020. P. 311–333.
4. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. 742 с.
5. Педагогіка вищої школи / З. Н. Курлянд та ін. ; за ред. З. Н. Курлянд. Київ : Знання, 2007. 495 с.
6. Кикоть В. Я., Столяренко А. М. Юридическая педагогика : учебник для студентов вузов, обучающихся по специальности 021100 “Юриспруденция”. Москва : Юнити-Дана, 2004. 895 с.
7. Ткаченко О. М. Принципи формування етнопедagogічної компетентності вчителя. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер. : Педагогічні науки.* Вип. 106, 2012. С. 154–162.
8. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. Київ : Академвидав, 2007. 616 с.
9. Anna Craft. The Limits to Creativity in Education: Dilemmas for the Educator. *British Journal of Educational Studies*, Vol. 51, № 2, June 2003. P. 113–127.
10. Максимова Л. П. Принципи забезпечення якості професійної підготовки майбутніх економістів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Інженерні та освітні технології в електронних і комп’ютерних системах.* 2014. № 4(8). С. 42–47.

Dutchak Yu., Dmytryshyn N. Principles of Quality Assurance for Professional Training of Future Secondary Education Masters in Physical Culture.

The article deals with theoretical research of the basic principles that assure quality of professional training of future secondary education masters in physical culture. It has been noted that pedagogical principles are among key factors that assure achieving planned results of the educational process. It has been revealed that pedagogical principles can be divided into groups depending on a certain feature. It has been emphasized that assurance of quality of professional training of future secondary education masters in physical culture is a totality of procedures and activity that meet the demands of the state and society, their aim being assurance and improvement of efficiency of providing masters with educational services that ensure formation of their professionally-oriented knowledge and skills, teaching physical exercises, development of physical capabilities and moral and willpower qualities. Assurance of quality of professional training of future secondary education masters in physical culture is based on the following groups of principles: general didactic, organizational and physical education. In the group of general and didactic principles, the following principles have been pointed out: principles of topicality, openness, humanization, democratization, availability, unity of theory and practice, informatization, integrity, creativity, modular nature, continuity, succession, fundamentality. Principles of variability, motivation, problem, combination of collective and individual forms of teaching, self-educating form part of the group of organizational principles. The group of principles of physical education includes principles of continuity, personality harmonic development, connection with vital activity and/or labor activity, availability and individualization, health-improvement orientation, systematic character. The defined principles that assure quality of professional training of future secondary education masters in physical culture have been characterized.

Key words: principles; pedagogic principles; quality assurance; professional training; future secondary education masters in physical culture.

References

1. Belikova N. O. (2013) Priorytetni napriamy modernizatsii vyshchoi osvity Ukrainy na suchasnomu etapi [Priority areas of Ukraine's higher education

modernization at current staff]. *Psychology and pedagogy sciences*, 3, 161–165. [in Ukrainian]

2. Sushchenko L. P. (2003) *Teoretyko-metodolohichni zasady profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia ta sportu u vyshchkykh navchalnykh zakladakh* [Theoretical and methodological bases of professional training of future specialists in physical education and sport in higher educational establishments]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv. 46 p. [in Ukrainian]

3. Zahra Kafi, Khalil Motallebzadeh, Hossein Khodabakhshzadeh, Mitra Zeraatpisheh (2020) Quality in English Language Teaching: Postulating a Prospective Quality Enhancement Model. *Research in English Language Pedagogy* Volume 8. P. 311–333. [in English]

4. Shynkaruk V. I. (2002) *Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk* [Philosophy encyclopedic dictionary]. Kyiv : Abris. 742 p. [in Ukrainian]

5. Kurlyand Z. N. *Pedahohika vyshchoi shkoly* [Pedagogy of higher education]. Kyiv : Znannya. 495 p. [in Ukrainian]

6. Kikot V. Ya., (2004) Stolyarenko A. M. *Yuridicheskaia pedagogika. Uchebnik dlya studentov vozov, obuchiushchikhsya po spetsialnosti 021100 "Yurisprudentsiya" [Juridical pedagogy. Textbook for students of 021100 "Jurisprudence" specialty]*. Moscow : Yuniti-Dana. 895 p. [in Russian]

7. Tkachenko O. M. (2012) *Pryntsy py formuvannia etnopedahohichnoi kompetentnosti vchytelia* [Principles of teacher's ethno-pedagogical competence formation]. *Pedagogichni nauky – Pedagogical sciences*. 106, 154–162. [in Ukrainian].

8. Volkova N. P. (2007) *Pedagogika : navch. Posib. [Pedagogy : textbook]*. Kyiv : Akademydav. 616 p. [in Ukrainian]

9. Anna Craft (2003) The Limits to Creativity in Education: Dilemmas for the Educator. *British Journal of Educational Studies*, Vol. 51 , No. 2. 113–127. [in English]

10. Maksymova L. P. (2014) *Pryntsy py zabezpechennia yakosti profesiinoi pidhotovky maibutnikh ekonomistiv zasobamy informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii*. [Principles of quality assurance for professional training of future economists via informational and communication technologies]. *Inzhenerni ta osvitni tekhnolohii v elektronnykh i kompiuternykh systemakh – Engineer and educational technologies in electronic and computer systems*, 4(8), 42–47. [in Ukrainian]